

نهضت ملی شدن صنعت نفت به‌روایت «محمد علی موحد»

فراز و فرودهای دکتر مصدق و یارانش، از ۱۳۲۸ تا ۱۳۳۲

جمع و تفریق های سیاسی در «جبهه ملی»

جواد نوائیان رودسری

info@khorasannews.com

سقوط حکومت رضاشاه و فرار او از کشور، در شهریور ۱۳۲۰، نقطه پایانی بر عصر اختناق و دیکتاتوری پهلوی اول بود. با وجود اشغال کشور توسط متفقین، فضای باز سیاسی ایجاد شده، به گروه‌ها و احزاب مختلف، مجال عرض اندام داد و به این ترتیب، مشعل شور سیاسی جامعه که از اوایل دهه ۱۳۰۰ ه.ش خاموش شده بود، فروغی دوباره یافت. با این حال، این شرایط همان‌قدر که در پویایی و بالندگی اندیشه سیاسی جامعه نقش داشت، آسیب‌زا نیز بود. درگیری‌های بین احزاب و گروه‌ها که در بسیاری از مواقع، نشانی از دخالت بیگانگان را هم بر خود داشت، اوضاع کشور را به شدت آشفته می کرد. از شهریور ۱۳۲۰ تاروی کار آمدن دکتر مصدق در سال ۱۳۳۰، ۱۶ دولت در ایران به قدرت رسید و سرنگون شد؛ یعنی عمر کابینه‌ها کمتر از یک سال بود و این خود، بر آشفتنگی‌های موجود دامن می زد. پس از انتخابات منشوش دوره شانزدهم مجلس شورای ملی و در شرایطی که به دلیل دخالت مستقیم در بار و به خصوص، عبدالحسین هژیر، مجلس شاهد حضور نمایندگان حقیقی ملت نبود، گروهی از زهران احزاب، فعالان سیاسی و صاحبان چراید، گرد هم آمدند تا با اتخاذ سیاستی واحد، اوضاع را سامان دهند. این افراد به منزل دکتر مصدق رفتند؛ یکی از رجال سیاسی معروف که در آن زمان، در منزل خود نشسته و انزوای سیاسی پیش گرفته بود.

■ هسته اولیه تشکیل جبهه ملی

در جلسه‌ای که روز ۲۳ شهریور ۱۳۲۸ در منزل دکتر مصدق برگزار شد، حاضران به بحث برر سی بحران انتخابات پرداختند و برای اخذ تصمیمی واحد، هفت نفر ابرگزیدند؛ این هفت نفر، جملگی از ارباب چراید بودند که در عرصه سیاست نیز، حضوری فعال داشتند: جلالی نائینی، عباس خلیلی، احمدزیر کزاده، عمیدی نوری، حسین فاطمی، حسین مکی و احمد ملکی. این گروه، پس از انجام بررسی‌های لازم به این نتیجه رسید که برای سامان دادن امور، به اقدامی شدیدتر و منسجم‌تر از آن چه تا امروز انجام گرفته، نیاز است. با پیشنهاد شور او دعوت دکتر مصدق، روز ۲۲ مهر ماه سال ۱۳۲۸، تحصنی مقابل دربار برگزار شد و متحصنان در جمعیت شان بیش از ۱۰ هزار نفر بود و گرایش‌های سیاسی و حزبی مختلف داشتند، خواهان رسیدگی به خواسته‌هایشان شدند. با وجود تداوم اعتراض و برخورد تند مصدق با عبدالحسین هژیر، وزیر دربار، این تحصن به نتیجه مطلوب و مد نظر متحصنان منجر نشد و روز ۲۷ مهر ماه، پایان یافت. طی سه روز بعد، جلسات متعددی برای هماهنگی بیشتر در منزل دکتر مصدق برگزار شد که در نهایت، به تشکیل «جبهه ملی» انجامید؛ عنوانی که برخی پیشنهاد آن را به فاطمی و گروهی نیز به مکی منسوب کرده‌اند.

■ کدام «ملی»؟

جبهه ملی یک حزب نبود؛ ائتلافی میان گروه‌ها و احزاب مختلف، نامتجانس و حتی مخالف بود که با هدف جامه عمل پوشاندن به چند هدف مشخص تأسیس شد. مرحوم انور خامه‌ای در خاطرات خود، تاریخ تأسیس این ائتلاف را اول آبان ماه سال ۱۳۲۸ می داند. با وجود استفاده از واژه «ملی» در ترکیبی که به عنوان نام ائتلاف برگزیده شد، این واژه به معنای توجه به ناسیونالیسم و ملی گرایی نبود. محمد علی همایون کاتوزیان اعتقاد دارد که برگزیدن واژه «ملی»، «برای نشان دادن بیگانه ستیزی این ائتلاف و وابسته نبودن آن به بیگانگان بوده است

گزارش تاریخی

چرا دانشجویان «امینی» را دوست نداشتند؟

جنبش دانشجویی بعد از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و سرکوب هرگونه فعالیت سیاسی در دهه ۱۳۳۰، در عمل تعطیل شده بود. با این حال، در اواخر این دهه،

همزمان با اوج گیری بحران اقتصادی و سیاسی، کشور هر روز شاهد تجمع‌های صنفی بود که قشرهای مختلف در آن ها، به وضعیت موجود اعتراض می کردند. به گزارش پایگاه مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، این مسئله باعث شد بخشی از دانشجویان که در سال‌های گذشته فعالیت سیاسی را کنار گذاشته بودند، تحرکات سیاسی خود را آغاز کنند. در همین برهه زمانی، فشارهای آمریکا به ایران برای اجرای به اصطلاح اصلاحات اقتصادی و اجتماعی، افزایش یافت؛ مسئله‌ای که در نهایت باعث شد محمدرضا پهلوی، علی امینی را به عنوان نخست وزیر انتخاب کند تا او مسئولیت اجرای بخشی از اصلاحات مد نظر آمریکارابه عهده بگیرد. تلاش برای ارتباط با مخالفان وضع موجود، یکی از اقداماتی بود که امینی در اوایل هفته‌های انتخاب شدش به عنوان نخست وزیر، انجام داد. براین اساس، او سعی کرد با اعضای جبهه ملی، دانشجویان و روحانیون ارتباط برقرار کند و خود را حامی اصلاحات نشان دهد. امینی در چند هفته بعد از انتخاب به عنوان نخست وزیر، در موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی که بخش قابل توجهی از دانشجویان آن نزدیک به جبهه ملی بودند، حضور یافت و سعی کرد با آن ها ارتباط صمیمانه‌ای برقرار کند. در این جلسه، هرچند امینی سعی کرد با صحبت از دموکراسی و تأکید بر اجازه دادن به فعالیت‌های آزاد دانشجویی، نظر جوانان حاضر در جلسه را جلب کند، اما دانشجویان فرصت ایجاد شده را مغتنم شمردند و به نقشی که وی در عقد قرارداد کنسر سیوم در دولت زاهدی داشت، اعتراض کردند. در واقع دانشجویان به امینی به عنوان فردی که منابع نفتی را در اختیار بیگانگان قرار داده بود، می نگریستند. یکی از مهم ترین رویارویی‌های دانشجویان با دولت امینی، در مراسم سالگرد ۳۰ تیر اتفاق افتاد. در این مراسم که ظاهراً با تأیید ضمنی دولت برگزار شده بود، قرار بود جبهه ملی وضعیت را کنترل کند و نگذارد شعارها به سمت تند شدن پیش برود. با این حال، در این تجمع برخلاف توافق‌های انجام شده، دانشجویان شعارهای تندتری دربار وضعیت سیاسی کشور، برگزاری انتخابات آزاد و حاکم بودن شرایط استبدادی سر دادند؛ مسئله‌ای که باعث شد تا بعد از آن، امینی دیگر مجوزی برای برگزاری تجمع‌های جبهه ملی صادر نکند. ذهنیت منفی دانشجویان و برخورد‌های تند ی که بعد از تجمع ۳۰ تیر روی داد، باعث شد آن‌ها از هر فرصتی برای نشان دادن مخالفت خود با امینی استفاده کنند. به عنوان نمونه، روز ۲۹ مرداد ۱۳۴۰، زمانی که وی در بین جوانان برای سخنرانی حاضر شده بود، منجمی، دانشجوی دانشکده پلی تکنیک بلند شد و خطاب به او گفت: «امروز ما می شنویم که مسئولان با عجله هر چه تمام تر مشغول ساختن و پرداختن کاخ دانشجویان هستند و با شتاب هر چه بیشتر به تأسیس و تشکیل سازمان هدایت دانشجویان همت گمارده‌اند. آخر از کی تا به حال ما دانشجویان این همه عزیز شدیم که غیر از تهدید کردن و کتک خوردن و زندانی کردن و شلاق زدن، برای ما کاک هم می سازند؟ آیا می خواهند به این دانشجویان حق السکوت بدهند؟»

صفحه آرایی

واحد صفحه آرایی روزنامه خراسان

سفارش می پذیرد

۰۵۱۳۷۰۰۹۳۰

layout@khorasannews.com

کتاب «خواب آشفته نفت»، نوشته دکتر محمد علی موحد، در برگزیده اطلاعاتی نیستاً جامع و دقیق درباره واقعه ملی شدن صنعت نفت است. موحد به دلیل فعالیت مطبوعاتی و سیاسی در این دوره تاریخی، با بسیاری از شخصیت‌ها و جریان‌ها از نزدیک آشنا بوده و همین موضوع، باعث غنای محتوای کتاب دو جلدی او و همچنین، قابلیت استفاده پژوهشی بهتر از آن شده است. هر چند که نباید دیدگاه‌های شخصی نویسنده را در تنظیم مطالب و تدوین کتاب، نادیده گرفت.

تاریخ جهان

مناخیم بگین: تروریستی که برنده جایزه صلح نوبل شد!

مناخیم بگین، زاده منطقه برست واقع در روسیه تزاری بود. او به عنوان یک صهیونیست متعصب، در سال ۱۹۴۲، برای نخستین بار به

فلسطین آمد. به گزارش «تاریخ ایرانی»، بگین که چهره‌ای مورد توجه صهیونیست‌ها به حساب می آمد، فردی بی رحم و خشن بود که در نهایت خشونت، به اقدامات تروریستی و جنایتکارانه دست می زد. حمله به هتل «کینگ داوید» در ۲۲ جولای ۱۹۴۶، بزرگ ترین عملیات تروریستی مناخیم بگین محسوب می شد. ساعت ۱۲ و ۲۵ دقیقه آن روز، بگین و اعضای گروه وی، موسوم به آرگون، یک بمب کوچک را در مقابل هتل منفجر کردند. اما تقریباً بیست دقیقه بعد از آن بود که هفت «بشکه شیر» حاوی مواد منفجره که توسط عوامل بگین در هتل جاسازی شده بود، منفجر شد و

نیمی از سمت جنوبی هتل را کاملاً ویران کرد. هدف تروریست‌ها، زهر چشم گرفتن از فلسطینی‌ها و ظاهرأ همدار به مقامات انگلیسی بود که در آن زمان، به مثابه یک استعمارگر، اداره فلسطین را برعهده داشتند. عملیات جست و جوی قربانیان تا ۹ روز پس از انفجار ادامه داشت و سپس به صورت رسمی اعلام شد که ۹۱ نفر بر اثر این حمله تروریستی کشته شده‌اند. ۲۸ نفر از قربانیان، بریتانیایی، ۴۱ نفر عرب، ۱۷ نفر یهودی و پنج نفر از اتباع دیگر کشورها بودند. ۲۱ نفر از بریتانیایی‌های کشته شده، از جمله مقامات رده بالای به اصطلاح دولت سرپرست فلسطین محسوب می شدند. ۴۹ نفر از قربانیان نیز از کارمندان هتل «کینگ داوید» بودند. مناخیم بگین و گروهش، به ظاهر از سوی مقامات بریتانیایی تحت پیگرد قرار گرفتند؛ اما دو سال بعد ویس از تشکیل رژیم اشغالگر قدس، همین گروه، با پرورنده‌های سنگین از جنایت، به ارتش این رژیم پیوست و پرونده پیگرد آن‌ها کاملاً مسکوت ماند! با این حال، این پیشینه تروریستی مناخیم بگین، مانع از پیشرفت‌های سیاسی او، پس از تشکیل رژیم صهیونیستی نشد. او از ماه مه سال ۱۹۷۷، به مدت شش سال، پست نخست وزیری رژیم صهیونیستی را بر عهده گرفت. همین تروریست سابق بود که به دلیل مذاکره با مصر و انعقاد پیمان به اصطلاح صلح با انور سادات، به صورت مشترک با رئیس جمهور مصر، جایزه صلح نوبل سال ۱۹۷۸ را از آن خود کرد!

همکار گرامی

جناب آقای دکتر محمد اسماعیلی

ارتقاء شایسته شما را به مقام شامخ

استادی دانشگاه علوم پزشکی مشهد

تبریک می گویم.

دکتر عبدالعلی خوارزمی

دکتر سید عبدالله بنی هاشم

دکتر فرح اشرف زاده

دکتر فرهاد حیدر زاده

۹۷/۱۷/۲۱۲۵۵۷

مدیریت محترم عامل بیمارستان باسنورنو

جناب آقای دکتر انجم شعاع

و جناب آقای دکتر ادهمی

پزشک محترم متخصص I.C.U

بدینوسیله مراتب قدردانی و سپاس

خود را از آتجنابان و کلیه پرسنل

محترم بیمارستان، بویژه بخش

I.C.U جهت پیگیری های لازم و

مستمر به منظور بهبودی حال مادرم

را اعلام می دارد. انشا...همیشه

سلامت و پر توان باشید

حمید نمازی بایگی

۹۷/۱۷/۲۹۲۲

۶۶

دکتر مصدق که در رأس ائتلاف جبهه ملی قرار داشت و مورد وثوق اعضا بود، بدون آن که حتی سران تشکل‌های عضو جبهه را از نیت خود مطلع کند، استعفا کرد. با این حال، تلاش‌های تعدادی از رجال وطن دوست و به ویژه آیت... کاشانی و مجاهدت‌های ملت در قیام ۳۰ تیر ماه، باعث شد که مصدق دوباره قدرت را به دست بگیرد؛ اما ظاهراً حوادث دیگری در پیش بود و او بنا نداشت برای اقداماتی که انجام می دهد، به هیچ کس، حتی حامیانش در جبهه ملی، جواب پس بدهد

نمی گذاشت؛ دکتر غلامحسین صدیقی، وزیر کشور، به وی یادآوری کرد که این اقدام، باعث می شود که شاه بتواند بدون نیاز به مجلس، نخست وزیر را برکنار کند و به عمر دولت خاتمه دهد؛ اما دکتر مصدق آن را نپذیرفت. درست چند روز بعد از منحل شدن مجلس هفدهم، کودتایی که قرار بود شاه را به قدرت برگرداند، با عزل دکتر مصدق از نخست وزیری، آغاز شد و در ۲۸ مرداد، به عمر دولت وی خاتمه داد. با سقوط دولت دکتر مصدق، جبهه ملی هم که عملاً فقط شیعی از آن باقی مانده بود، کاملاً فروپاشید.

منابع:

مصدق و نبرد قدرت در ایران؛ محمد علی همایون کاتوزیان؛ ترجمه احمد تدین؛ تهران ۱۳۷۱ تاریخ چهل ساله جبهه ملی؛ علی کریمه مله؛ فصلنامه ۱۵ خرداد؛ شماره ۲۱؛ بهار ۱۳۷۵ تاریخ سیاسی معاصر ایران؛ سید جلال الدین مدنی؛ انتشارات اسلامی؛ بی تا؛ جلد دوم تاریخ جبهه ملی ایران؛ عبدالحسین آذرنگ؛ مجله بخارا؛ مهر و آبان ۱۳۸۴؛ شماره ۴۴

(از راست) مظفر بقائی، حسین مکی و حائری زاده از اعضای اولیه جبهه ملی

آگهی دعوت از سرمایه گذار – نوبت اول

در رعایت ماده ۵ آئین نامه مالی شهرداری ها و در رعایت بند ۶ مصوبه ۹۷/۷/۱۴ شورای اسلامی شهر نسبت به فروش چند قطعه ملک خود از طریق مزایده کتبی با مشخصات ذیل اقدام نماید. لذا متقاضیان می توانند جهت دریافت اوراق مزایده به امور مالی شهرداری مراجعه و یا با شماره ۵۷۲۲۲۲۷۶-۰۵۱ تماس حاصل فرمایند.

حسین زاده- شهردار گناباد ۹۷/۱۷/۲۴۱۵۲

تجدید آگهی مزایده کتبی

شهرداری گناباد در نظر دارد با استناد ماده ۵ آئین نامه مالی شهرداری ها و در رعایت بند ۶ مصوبه ۹۷/۷/۱۴ شورای اسلامی شهر نسبت به فروش چند قطعه ملک خود از طریق مزایده کتبی با مشخصات ذیل اقدام نماید. لذا متقاضیان می توانند جهت دریافت اوراق مزایده به امور مالی شهرداری مراجعه و یا با شماره ۵۷۲۲۲۲۷۶-۰۵۱ تماس حاصل فرمایند.

ردیف	وحدت پلاک	آدرس	کاربری	مساحت	قیمت پایه (ریال)
۱	زمین- پلاک ۵۴۶۱ سنه ۷۳/۵/۱۱-۵۷۷۱۱	گناباد- خیابان نهاده- جنب اداره کلین اجتماعی	مسکونی	۲۵۱۷۳	۵۵۵۰۰۰۰۰۰۰
۲	زمین- پلاک ۵۴۶۱ سنه ۷۳/۵/۱۱-۵۷۷۱۱	گناباد- خیابان نهاده- جنب اداره کلین اجتماعی	مسکونی	۲۱۹	۵۳۱۰۰۰۰۰۰۰۰
۳	زمین- پلاک ۵۴۶۱ سنه ۷۳/۵/۱۱-۵۷۷۱۱	گناباد- خیابان نهاده- جنب اداره کلین اجتماعی	مسکونی	۲۵۹/۹	۱۰۳۵۰۰۰۰۰۰۰۰۰
۴	مزارع- پلاک ۱۰۱۲۴ فرعی از پلاک ۵۷۳۱۰۱-۷۳/۵/۱۱-۵۷۷۱۱	گناباد- خیابان امام- پلاز تلاری	تجاری	۱۵۱/۹	۲۵۵۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰
۵	مزارع- پلاک ۱۰۱۲۴ فرعی از پلاک ۵۷۳۱۰۱-۷۳/۵/۱۱-۵۷۷۱۱	گناباد- خیابان امام- پلاز تلاری	تجاری	۱۰۳/۵	۱۰۳۵۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰
۶	واحد مسکونی- قائم سنه- دولش ۷۳/۵/۱۱-۵۷۷۱۱	گناباد- تیر که زیاندر	مسکونی	۲۲۰/۱۲۵	۵۳۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰
۷	زمین قلم- سنه ۷۳/۵/۱۱-۵۷۷۱۱	گناباد- تیر که زیاندر	تجاری	۴۰	۵۳۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰
۸	زمین قلم- سنه ۷۳/۵/۱۱-۵۷۷۱۱	گناباد- تیر که زیاندر	تجاری	۴۰	۵۳۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰

۹۷/۱۷/۲۴۱۵۷

حسین زاده- شهردار گناباد